

СЕКЦІЯ 2. СУСПІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНІВ, ПІДПРИЄМСТВ ТА БІЗНЕСУ

Юридична техніка та формалізація - системний підхід до визначення понять

*Костянтин Адаסקалиця,
аспірант юридичного факультету,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: AdaskalytsiaKK@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0003-2716-9343*

В вітчизняній правовій науці активно досліджуються різноманітні питання вдосконалення процесів створення норм, нормативно-правових актів та їх застосування. Зазначені питання науковцями порушуються в різних площинах і під різним кутом зору. Систематизація наукових поглядів довкола зазначених питань дозволить виявити закономірності та визначити правила, які, своєю чергою, можуть бути використані як методичний матеріал для здійснення процесів формалізації правових норм і актів.

Для прикладу Юридична енциклопедія визначає юридичну техніку як *«система засобів, методів і прийомів, що використовуються у процесі юрид. діяльності, спрямованої на вироблення та реалізацію юрид. норм, з метою її раціоналізації та забезпечення ефективності прав, регулювання сусп. відносин. Включає правотворчу техніку і техніку правозастосування. Правотв. техніка поділяється на законодавчу техніку і техніку вироблення підзакон. нормат.-правових актів. До засобів і прийомів Ю. т. належать, зокрема, юрид. термінологія, юрид. конструкції, прийоми викладу нормат. актів, способи їх опублікування, упорядкування та систематизації, реалізації актів правозастосування тощо»*. [1.]

Серед наявних у науковій літературі визначень юридичної техніки це, на наш погляд, є одним із кращих з точки зору його системності. Проте, незважаючи на це, ми не цілком погоджуємось і з таким визначенням. Розглянемо це питання більше детально.

У частині, де йдеться про те, що юридична техніка має на меті забезпечення ефективності правового регулювання суспільних відносин, ми повністю згодні. Однак у запропонованому визначенні юридична техніка поділяється на правотворчу та правозастосовну. Концептуально ми підтримуємо такий поділ, але вважаємо більш доречним називати ці складові юридичною технікою формалізації та юридичною технікою інтерпретації. Також у запропонованому підході діяльність, у якій застосовується юридична техніка, описується як *«створення та впровадження юридичних норм»*. Таке формулювання здається нам недостатньо конкретним і дещо обмеженим, оскільки зосереджується лише на рівні норм, не охоплюючи вищих рівнів організації позитивного права — нормативно-правових актів. На нашу думку, це важливо, адже не всі правила

юридичної техніки стосуються виключно рівня норм. Існують також правила, призначені для застосування саме на рівні нормативно-правових актів.

У свою чергу, ми пропонуємо інтегровану модель наукового уявлення щодо вказаних процесів, що базується на системному підході. Така модель дозволяє не тільки об'єднати наявні у науці погляди в одне системне уявлення щодо згаданих процесів, що є корисним для потреб правової науки, а й забезпечує від можливих помилок унаслідок спрощення практичної сторони зазначеної діяльності, що є цінним для практики. Зокрема, це обумовлено тим, що різноманітні погляди науковців залежать від площини та контексту, в яких вони розглядають порушені питання. Доволі часто вони можуть різнитися навіть у, здавалося б, принципових моментах, тоді як в інтегрованій моделі вони можуть доповнювати одне одного й не мати суперечностей. Використання на практиці лише одних наукових поглядів без урахування інших може призводити до односторонності суджень, побудованих на їх основі, і, як наслідок, до невірних висновків. Однак інтегрована модель дозволяє уникнути таких ризиків завдяки системності, більшій наповненості та зручності практичного використання.

Відправною точкою для побудови вищезгаданої моделі ми розглядаємо коректне визначення категорій юридичної техніки та формалізації. У правовій науці зазначені терміни вже мають по декілька варіантів визначень, проте вони, на наш погляд, не характеризуються необхідним рівнем системності. З огляду на викладене, ми пропонуємо власні визначення зазначеним категоріям.

Юридичну техніку ми пропонуємо розглядати як сукупність правил (методів, прийомів, засобів), що використовуються для формалізації (правотворча техніка) та інтерпретації (техніка правозастосування) правових норм та актів.

Таким чином, правила юридичної техніки можуть бути поділені:

- **за стадіями** – на правила формалізації та правила інтерпретації;
- **за рівнем організації** – правила застосовні до норм та правила застосовні до нормативно-правових актів;
- **за рівнем охоплення** – на загальні (застосовуються до всіх галузей права) та особливі (застосовуються для конкретної галузі права).

У свою чергу, особливі правила юридичної техніки можуть бути додатково поділені **за ознакою характеру регульованих правовідносин** – на матеріальні та процесуальні.

Особливі правила формалізації норм і актів, на наш погляд, слід визначати, виходячи зі змісту завдань та принципів (загальних засад) відповідної галузі права й ознак, що виокремлюють відповідну галузь права з-поміж інших галузей права. Для процесуальних галузей права ознаки, що виокремлюють відповідну галузь права з-поміж інших, підлягають запозиченню від матеріальних, потреби яких вони обслуговують. Для процесуальних галузей права додатково як правила формалізації слід розглядати практичні (технічні) особливості проведення судових процедур відповідної галузі судочинства.

Формалізацію в праві ми пропонуємо розглядати у трьох можливих значеннях:

• **юридичний підхід** – як сукупність правил (вимог) надання формального вираження правовим нормам і актам. У цьому розумінні формалізацію можна розглядати як складову юридичної техніки.

• **технологічний підхід** – як комплекс процедур спрямованих на надання нормам і актам права формального вираження. У цьому значенні формалізацію можна розглядати як діяльність з проектування та нормативного закріплення відповідних норм і правових актів.

• **квалітологічний підхід** (квалітологія – наука про якість, лат. *qualitas* – якість та гр. *logos* – наука, знання) – як сукупність характеристик норм і правових актів, що розкривають їхню відповідність правилам юридичної техніки формалізації. У цьому розумінні формалізацію можна розглядати як синонім категорії «формальна визначеність».

Висновки. Таким чином, системний підхід до юридичної техніки, формалізації правових норм і актів надає можливість створити цілісну і функціональну модель наукового уявлення щодо порушених питань, яка відповідає потребам розвитку науки та вдосконалення практики. Вона забезпечує єдність наукової доктрини, підвищення ефективності проведення подальших наукових пошуків та сприяє вдосконаленню практичної сторони здійснення розглянутих видів діяльності.

Подальше об'єднання наукових доробків довкола запропонованої моделі, доповнення, уточнення та пропозиції щодо її вдосконалення є перспективним шляхом для розвитку вітчизняної правової науки, що дозволить забезпечити більш ефективне правотворення та правозастосування та адекватно реагувати на мінливі обставини. Також це забезпечить необхідний рівень гнучкості та адаптивності вітчизняної правової науки та правового регулювання.

Ключові слова: Юридична техніка; формалізація; норма права; нормативно-правовий акт; термінологія.

Список використаних джерел

1. *Юридична техніка // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. — К. : Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2004. — Т. 6 : Т—Я. — С. 478.*